

תנועת דרור ישראל

לשינוי המדיניות הכלכלית חברתית
של מדינת ישראל

**הדרך לחברה צודקת ושוויונית יותר
עוברת בשינוי הנחות היסוד הכלכליות
בישראל וקיומה של מדינת רווחה**

אביב תשע"א, 2011

הקדמה

"כיון שהפוליטיקה היא תיאום המטרה והאמצעים בענייניה של החברה, הרי לא תוכל להיות לגבי החלטות שיש לקבלן כל אמת מידה מלבד זו של יעילות האמצעים להשגת המטרה."

מרדכי מרטין בובר

"כל מטרה תושג רק אם גם האמצעי צבוע כבר בצבע המטרה"

גוסטב לנדאואר

מזה כארבעים שנה מתחוללת בישראל מהפכה בייעודה של החברה. מחברה שחתרה להיות חברה צודקת הפכה ישראל למדינה שחותרת בפועל להגדלת הפערים הכלכליים-חברתיים, להדרה של ציבורים רחבים מחינוך, דיור ובריאות ולהעמקת אי-השוויון בין עשירים מאוד, שהם מיעוט, לעניים ועניים מאוד, שהם הרוב.

בתהליך זה נשחק מעמד הביניים הישראלי והחישוקים החברתיים הלכו והתרופפו עד כדי סכנה לעצם קיומה של ישראל.

אף פוליטיקאי או איש ציבור לא יודה לעולם בכך שהחלום והייעוד של חברה שוויונית וצודקת בישראל אינם חלק מהשקפת עולמו, מחלומו ומסדר היום שעליו הוא נאבק. אף אחד לא יודה גם כי בפועל מתרחשת בתחום ההתאמה בין האמצעים למטרות (התחום הפוליטי-מפלגתי) מדיניות הפוכה לחלוטין להצהרותיו.

כדי לבחון את אמיתות הצהרותיהם של פוליטיקאים ומנהיגי ציבור יש לבחון את האמצעים שהם נוקטים הלכה למעשה בניסיון להגשים את המטרות והיעדים שהתחייבו אליהם בהצהרותיהם. בחינה שכזו תאפשר שקיפות עמוקה ואמיתית יותר בנוגע לאותם שליחי ציבור שאמורים

לשנות את המציאות הכלכלית-חברתית באמצעים רבים מאוד העומדים לרשותם.

פרקטיקה זו נהוגה בחלקה הימני של המפה הפוליטית-מפלגתית בישראל. אלה מבין הפוליטיקאים הנשבעים לעת בחירות לארץ ישראל השלמה נבחרים לאחר מכן, על-ידי החלק האקטיבי מהציבור שבחר בהם, אם נקטו הלכה למעשה את האמצעים הממשיים להגשמת החזון שהתחייבו לו. סוגיית ה"הקפאה" היא דוגמה מובהקת לכך. נייר הלקמוס הזה אינו מיועד למחקר אקדמי, אלא לטובת היכולת לבחון אם ישנו קשר כלשהו בין ההבטחות המפוצצות טרם הבחירות ובין מימושן בדרך האמצעים (חוקים, תקנות ועוד) לאחריהן.

התאמת האמצעים למטרה, אם כך, משמעותה שאילת השאלה: מה לעשות ואיך לעשות כדי שישראל תחזור למסלול המקורי המכוון לצדק כלכלי-חברתי באמצעות הקמתה של מדינת רווחה?

כדי להגשים ייעוד זה יש לנקוט מספר אמצעים ממשיים – חוקים, תקנות – אשר יקדמו תהליך חיובי, יחוללו שינוי בפרדיגמה הכלכלית-חברתית וייצרו את התשתית הממשית לצמיחתה של חברת רווחה בישראל.

לדוגמה: כדי להשיג חברת רווחה יש לצמצם באופן מהותי וממשי את הפערים הכלכליים בחברה הישראלית. מדד ג'יני הקובע את רמת השוויון במשק הוא נייר לקמוס מדעי לבחינת עומק הפערים. הדרך להביא למדינת רווחה, אם כך, עוברת בהורדת רמתו של מדד ג'יני בחישוב חלוקת ההכנסות בישראל. שינוי לרעה או לטובה במדד זה במהלך קדנציה זו או אחרת מהווה אינדיקציה מרכזית לייעוד האמיתי של שלוחינו הפוליטיים. עם זאת, כדי להוריד את מדד ג'יני בחישוב חלוקת ההכנסות בישראל יש לנקוט שורת אמצעים שכולם מתועלים ומיועדים למטרה זו.

מטרת אמצעים אלה היא לאפשר השפעה על חלוקת ההכנסות בתהליך מדורג. השינוי בחלוקת ההכנסות ישפיע על מידת עומק הפערים, ובעקבות זאת יחזרו ציבורים הולכים וגדלים למעגל השותפות האנושית בחברה הישראלית.

אלה הם תהליכים משולבים שבתשתיתם מונחת ההכרה שעל שלוחינו הפוליטיים-מפלגתיים לממש הלכה למעשה את תכנית השינוי. לא הצהרות דרושות לנו, כי אם מעשים שניתן לבחון אותם ואת מידת השפעתם על שינוי הנחות היסוד ועל מסגרת החשיבה המובילה אל הנחות יסוד אלה.

הצעתנו בנויה מארבעה עוגנים השזורים זה בזה ומפרנסים זה את זה. מטרתם של עוגנים אלה היא תודעתית ומעשית כאחד, ויעודם הקמתה של מדינת רווחה בישראל.

ארבעת העוגנים הם:

מטרת העל

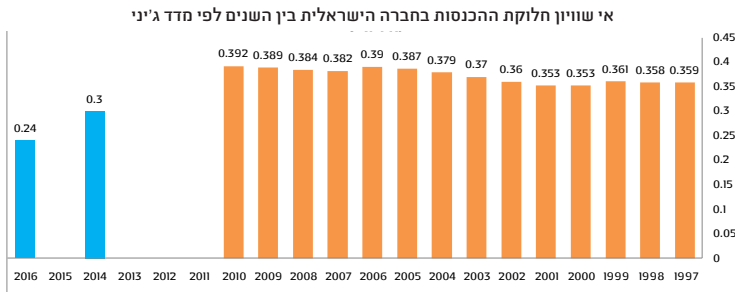
הקמת מדינת רווחה

צירי הפעולה

המטרה

הורדת מדד ג'יני* בחישוב חלוקת ההכנסות בישראל - צמצום הפערים הכלכליים

היעד יהיה תמיד הורדה של המדד וקידום התהוות חברה שוויונית יותר ככל שעוברות השנים. ➔

* על כלל ההכנסות במשק לאחר כל תשלומי העברה.

תכנית מפורטת

1. שינוי המדיניות הכלכלית עמ' 11

- א. הגדלה עקבית של מסגרת התקציב באמצעות קביעת כלל פיסקאלי חדש אנטי מחזורי
- ב. מיסוי הוגן: הסרת נטל המסים העקיפים המכבידים על השכבות המוחלשות ועל מעמד הביניים; מיסוי פרוגרסיבי
- ג. קיום צמיחה עקבית במשק באמצעות מדיניות מוניטארית ופיסקאלית תומכת צמיחה בת קיימא
- ד. הפסקת פעילות הספקולנטים
- ה. הפסקת מדיניות ההפרטה הכוללת משאבי טבע, סמכויות אכיפה ביצוע ותכנון, שירותים חברתיים ועוד; הקמת ועדה לחקירת הפרטות העבר וקביעת קווים מנחים עתידיים להפרטה אם בכלל

2. נימוש הזכויות החברתיות של אזרחי ישראל עמ' 15

1. מימוש זכותם של אזרחי ישראל לעבודה והשגת היעד של תעסוקה מלאה גבוהה
2. חיזוק מעמדו של העובד בישראל – בדגש על מעמד העובדת
3. מימוש זכותם של אזרחי ישראל לחינוך, לבריאות ולביטחון אישי
4. מימוש זכותם של אזרחי ישראל לדיוור

עמ' 19

תשתיות המדינה

.3

י. חוק הגנה על מקרקעי ישראל וביטול הפרטתם
יא. פיתוח תשתיות התחבורה והתקשורת בכל הארץ,
בדגש על הנגב ועל הגליל

עמ' 21

דמוקרטיה

.4

יב. העצמת הפיקוח הפרלמנטרי על תהליך תכנון
התקציב
יג. האצלת סמכויות למשרדי הממשלה בביצוע
התקציב תוך מיסוד תפקיד עצמאי ומשפיע של
יועץ כלכלי לממשלה

עמ' 22

"מאין הכסף?"

.5

1. שינוי המדיניות הכלכלית

העוני נוצר במודע ע"י ראשי הממשלות

זבולון אורלב (שר הרווחה לשעבר): "מורי ורבותי, אמרתי ואני אומר זאת שוב: שיעורי העוני במדינת ישראל הם לא מכה משמים ולא גזירת גורל. הממצאים האלה, הנתונים האלה, הם פרי באושים של מדיניות של ממשלות ישראל – אני מדגיש: ממשלות ישראל – בעשורים האחרונים... לצערי, השתלטה על החברה הישראלית מדיניות ניאו-ליברלית קיצונית, חסרת אחריות, ויש כשל של המדיניות החברתית כמעט בכל המערכות: בשוק העבודה, באכיפת חוקי העבודה, במדיניות המיסוי... ואני אומר דבר שלא אמרתי אותו מעולם: זוהי תוצאה מכוונת של המדיניות הכלכלית. מדוע אני אומר שזוהי תוצאה מכוונת וידועה מראש? כיוון שכל שרי הרווחה, כל אחד במשמרת שלו ... הזהרנו, התרענו, אמרנו שאלה יהיו התוצאות של המדיניות הכלכלית. הצגנו ראי ברור מאוד של התוצאות הקשות של המדיניות הזאת, תוצאות שהביאו להעשרת העשירים וגרמו מאידך להעמקת העוני ולהרחבתו. זה לא בא במקרה. התוצאות של העוני הן לא הפתעה, הן תוצאה ידועה, ברורה ומכוונת של מדיניות ניאו-ליברלית, שהיא אידיאולוגיה."

**תותך דיון מיוחד במליאת הכנסת על בעיית העוני,
19 באוקטובר 2010**

א. הגדלה עקבית של מסגרת התקציב באמצעות קביעת כלל פיסקאלי חדש אנטי מחזורי¹

הגדלת המשאבים חיונית לצורך מימון זכויות היסוד וצמצום הפערים בחברה. הגדלת המשאבים תיעשה על-ידי הגדלה עקבית של מסגרת התקציב באמצעות קביעת כלל פיסקאלי חדש אנטי-מחזורי המבוסס על השלמת הצמיחה הנדרשת באמצעות גירעון תקציבי* (יעד לצמיחה אופטימאלית יוגדר כ-8%).** כך, בהינתן $X =$ אחוז הצמיחה הצפויה בשנה המסתיימת, ו- $Y =$ אחוז הגירעון בתקציב החדש יהיה הכלל הפיסקאלי:

$$Y = 8 - X$$

ייגזר ממנו (הכנסה מוערכת: 20 מיליארד ₪).***

ב. מיסוי הוגן: הסרת נטל המיסים העקיפים המכבידים על השכבות המוחלשות ומעמד הביניים; מיסוי פרוגרסיבי

המסים העקיפים הנהוגים כיום הם נטל בלתי נסבל על השכבות המוחלשות ועל מעמד הביניים. יש ליצור מערך מיסוי הוגן ופרוגרסיבי אשר יתרום להגדלת המשאבים הנדרשים למימון זכויות היסוד החברתיות של האזרח ולצמצום הפערים. לכן יש:

1. לבטל את תקרת ההכנסה לתשלום על דמי ביטוח לאומי (הכנסה מוערכת: 1 מיליארד ₪).
2. להוריד באופן הדרגתי את המע"מ ל-5% (עלות מוערכת: 15 מיליארד ₪).
3. קביעת "מדרגות" המס לתשלום מס הכנסה בהתאם להצעת ועדת רבינוביץ', וקביעת מדרגה נוספת – של

* אם אנו רוצים להסתכל מנקודת המבט של הגידול בהוצאה הממשלתית הכלל ינוסח כך: $Z = (X * 1.4\%) + (8\% - X)$ כאשר x הוא צפי הצמיחה לשנה הקרובה באחוזים, z הוא הגידול בהוצאה הממשלתית באחוזי תמ"ג (ולא באחוזי תקציב). כאמור, 8% מייצג יעד באחוזים לצמיחה אופטימאלית ו-1.4% הוא מקדם המרה בין צמיחה לגידול הכנסות המדינה ממיסים.

** במסמך "חזון ישראל 15" של מכון ראות נטען שכדי ליצור את קפיצת המדרגה הנחוצה לישראל נדרשת צמיחה רצופה של 7% במהלך 25 שנה, אנו חושבים שהגדרת יעד צמיחה אופטימאלי של 8% נחוץ כדי לייצר צמיחה קבועה של 7%.

*** הכסף למימון הגרעון יגויס כחוב פנימי מקרנות הפנסיה. הדבר יאפשר מקור מימון וודאי למדינה ואפיק השקעה סולידי לקרנות.

55% — למי שהכנסתו השנתית עולה על מיליון שקל לשנה. תחילה יש לחזור למצב שהיה בדצמבר 2010 (הכנסה מוערכת: 21-23 מיליארד ₪).

4. להחיל את מס ההכנסה על כלל ההכנסה (כולל רווחים מריבית, מניות ודיבידנדים) (הכנסה מוערכת: 6 מיליארד ₪).

ג. קיום צמיחה עקבית במשק באמצעות מדיניות מוניטארית ופיסקאלית תומכת צמיחה בת קיימא

מדיניות מוניטארית שתאפשר אינפלציה מתונה תוך מניעת ייסוף של השקל תקטין את הסיכון של אבטלה ושל מיתון, תתמוך בתעשייה הישראלית המייצאת לחו"ל ותתמוך בצמיחה. כן יש לאתר את מנועי הצמיחה במשק ולסייע בפיתוחם. לכן יש לבצע את הפעולות הבאות:

1. קביעת יעד אינפלציה מתון ולא נמוך מדי של 3% - 2.5%
2. עידוד היצוא על-ידי החלשה אטית אך קבועה של השקל באמצעות יישום מחודש של רצועת האלכסון.³

ד. הפסקת פעילות הספקולנטים

הכלכלה הישראלית סובלת מפעילות ספקולנטים בשני אפיקים: המסחר בשקל החדש חשוף כיום למניפולציה בידי ספקולנטים, וזו מעלה את ערכו תוך הכבדה על הצמיחה ועל היצוא ועל כן עלולה להוביל למיתון ולאבטלה. נוסף על כך, מתבצעת פעילות ספקולנטית במכירת ניירות ערך.

באמצעות מספר כלים פשוטים הנהוגים בכמה מדינות ניתן למנוע פעילות ספקולנטים:

1. קביעת מס מדורג, על מכירת ניירות ערך, ביחס הפוך לתקופת ההחזקה, כלומר: ככל שתקופת ההחזקה ארוכה יותר, המס יהיה נמוך יותר (הכנסה מוערכת 0.1 מיליארד ₪).
2. החלת מס של 0.25% על כל פעולה במטבע⁴ ("מס טובין") (הכנסה מוערכת: 4.4 מיליארד ₪).

ה. הפסקת מדיניות ההפרטה הכוללת משאבי טבע, סמכויות אכיפה ביצוע ותכנון, שירותים חברתיים ועוד; הקמת ועדה לחקירת הפרטות העבר וקביעת קווים מנחים עתידיים להפרטה אם בכלל.

מזה כמה עשורים הפכה ההפרטה לערך, בטענה שהעברת נכסי הכלל לידים פרטיות, הפיכת שירותים חברתיים בסיסיים לסחורה, "מיקור-חוג" של פעולות ממשלתיות בסיסיות ושאר אלילי ההפרטה מיטיבים עם האזרח ועם החברה. למעשה, גדולים נזקיה של מדיניות ההפרטה לאין שיעור. יש לחדול ממנה לחלוטין עד לקיום ועדת חקירה ממלכתית אשר תבחן את הפרטות העבר ותמליץ כיצד ואם בכלל לקיים הפרטות כך שמשאבי טבע וסמכויות מדינתיות (אכיפה, תכנון וביצוע) לא ימסרו לידים פרטיות.

1. קביעת הרמה הנוכחית של תעסוקה באמצעות קבלני עבודה על ידי המדינה כרמת מקסימום והקמת ועדה ציבורית אשר תבחן כיצד יש לצמצם את התעסוקה באמצעות חברות קבלן.

2. מימוש הזכויות החברתיות של אזרחי ישראל

"אני מצייר לעצמי את הדבר שאנו מכנים בשם "הצרכים האלמנטריים" של אדם רגיל — כאותו הדבר שהיום הוא צריך להילחם עליו ולבקש פרנסה ולהרעיש עולמות. זה כולל חמישה דברים: אוכל — דירה — בגדים — האפשרות לחנך את הילדים-והאפשרות להתרפא במקרה מחלה. או כפשוט, חמשת הממ"ים: מעון, מזון, מרפא, מורה, מלבוש"

זאב ז'בוטינסקי

1. מימוש זכותם של אזרחי ישראל לעבודה, והשגת היעד של תעסוקה מלאה גבוהה

חלק מאחריותה של המדינה לאזרחיה הוא יצירת מקומות עבודה עד ליעד של תעסוקה מלאה. המשמעויות החברתיות של השגת יעד זה עולות בקנה אחד עם המשמעויות הכלכליות: חברה שבה אנשים עובדים ומפרנסים את משק ביתם תוך יצירת רמת ביקוש גבוהה במשק והנעה של הכלכלה. לכן יש:

1. להקים מרכזי תעסוקה ותעשייה בנגב ובגליל (עלות מוערכת: מיליארד ₪).

2. ליצור מערך של מסגרות הכשרה מקצועית ללא עלות לאזרח תוך העלאת דמי האבטלה לשנת האבטלה הראשונה ל-100% מהשכר האחרון, בהשראת המודל הדני.⁵ (עלות מוערכת: מיליארד ₪).

3. לפעול לשילוב אוכלוסיות אשר אינן חלק מכוח העבודה לתוך מעגל העבודה, בדגש על נשים ערביות, גברים חרדים ונכים.⁶

ז. חיזוק מעמדו של העובד בישראל - בדגש על מעמד העובדת

בישראל קיים מערך חוקים טוב המגן על ציבור העובדים והעובדות, אך מערך זה אינו נאכף ואינו מיושם. חיזוק מעמד העובדים – מרבית אזרחי ישראל – בדגש על יצירת שוויון בין נשים לגברים, יקנה להם כוח קנייה רב יותר, דבר שייצור ביקוש גבוה יותר במשק. מסיבה זו יש גם להעלות את שכר המינימום ולחזק את האיגודים המקצועיים. כן יש לחזק את ציבור עובדי המדינה. הפעולות הנדרשות:

1. הצמדת שכר המינימום ל-50% השכר הממוצע במשק לפחות; הצמדת שכר המינימום לפריון במשק, אך בכל מקרה לא פחות מ-50% השכר הממוצע (עלות מוערכת: 1.5 מיליארד ₪).⁷

2. קצבת הנכות המלאה אותה מקבלים מי שנקבעה להם דרגת אי-כושר בשיעור העולה על 74% תשווה לשכר המינימום ותוצמד אליו. כל ייתר הקצבות יוצמדו מדי חצי שנה לשינוי בשכר הממוצע או למדד המחירים של החמישון בעל ההכנסה הנמוכה, לגבוה משניהם (עלות מוערכת עד 0.35 מיליארד ₪).⁸

3. הוספת 210 פקחים במשרה מלאה אשר יפקחו על חוקי העבודה ואכיפה אפקטיבית של חוקי המגן, לרבות החוקים הנוגעים לשוויון בין נשים לגברים (עלות מוערכת: 0.02 מיליארד ₪).

4. הכפלת שכרם של העובדים הסוציאליים ושל עובדי ההוראה (עלות מוערכת: 1.5 מיליארד ₪).

5. הצמדת שכר עובדי המדינה לפריון במשק.⁹

6. חיובם – דרך חקיקה – של מעבידים לקיים משא ומתן להסכם קיבוצי עם ארגון יציג שחברים בו לפחות שליש מהעובדים.

7. הקמת ועדה ציבורית אשר תציע תכנית כיצד לקצר את שבוע העבודה בישראל לרמה המקובלת בגרמניה וצרפת מבלי לפגוע ברמת השכר, נוסף על כך הועדה תציע כיצד לצמצם את העבודה בשעות נוספות, גם זאת מבלי לפגוע ברמת השכר.

ח. מימוש זכותם של אזרחי ישראל לחינוך, בריאות וביטחון אישי

תכנית זו מבוססת על ההנחה שהמדינה מחויבת להעניק לכל אזרחיה מספר שירותים חיוניים. כאשר המדינה כושלת במשימה זו, נאלצים האזרחים לרכוש שירותים אלה בשוק ה"חופשי", ופירושו של דבר כי השכבות המוחלשות אינן זוכות לשירותים החיוניים הללו. זהו המצב בישראל כיום. אנו רואים בחינוך, בבריאות ובביטחון האישי שירותים חיוניים שכאלה, ומוטל על המדינה לספקם. בכל תחום שכזה נדרשת רפורמה מקיפה.

חינוך – החלת חוק חינוך חינם החל מגיל שלושה חודשים; קיום יום לימודים ארוך והקטנת מספר התלמידים הממוצע בכיתה לרמה הנהוגה במדינות ה-OECD, משמע 21.4 תלמידים בכיתה (עלות מוערכת לשנה הראשונה: 4 מיליארד ₪, עלות כוללת: 16 מיליארד ₪).

בריאות – הוספת מיטות אשפוז עד לרמה הנהוגה במדינות ה-OECD, משמע מיטות 5.6 לאלף נפש; הצטיידות טכנולוגית הולמת, בין היתר במכשירי MRI, ברמה של 11 מכשירים למיליון נפש; הגדלת מספר הרופאים ל-3.8 לאלף נפש כנהוג במדינות מערביות שוות גודל ולפרוש אותם ברחבי הארץ בצורה פרופורציונאלית לגודל האוכלוסייה (עלות מוערכת: 6 מיליארד ₪).

ביטחון אישי – הוספת שוטרים לרמה הנהוגה במדינות ה-OECD, משמע 3.25 שוטרים לאלף נפש; הוספת כבאים (640 למיליון נפש) והוספת כבאיות (5.5 למאה אלף נפש) (עלות מוערכת: 1 מיליארד ₪).

ט. מימוש זכותם של אזרחי ישראל לדיור

עליית מחירי הדיור היא אחת המעמסות הכבדות ביותר על כתפי מעמד הביניים והשכבות המוחלשות. הקמתה של מדינת רווחה כוללת את מימוש זכותם של אזרחי ישראל לדיור אם בבעלות ואם בשכירות. לכן יש לבצע ייזום, תכנון, פיתוח ושיווק של יחידות דיור בנגב ובגליל, ויש לבצע בינוי ציבורי; יש ליזום מבצעי פינוי-בינוי במרכז הארץ; ויש לעגן באופן מבוסס את זכויותיהם של המתגוררים בדיור הציבורי ושל הזכאים לכך. היעד הוא בניית שלושים אלף יחידות דיור בשנה על מקרקעי ישראל (עלות מוערכת: 4 מיליארד ₪).

3. תשתיות המדינה

י. הגנה על מקרקעי ישראל, וביטול הפרטתם

מקרקעי ישראל הם קניין הכלל ומהווים את המשאב החשוב ביותר העומד לרשותו – משאב בעל משמעויות חברתיות, כלכליות, לאומיות והיסטוריות שלא יסולאו בפז. על כן יש לבטל את התכנית להעברת מקרקעי ישראל, לרבות כל עתודות הבנייה שבישראל, לידיים פרטיות. כמו כן, יש לחזק את החקלאות בישראל כמגנה על המקרקעין.

יא. פיתוח תשתיות התחבורה והתקשורת, בכל הארץ, בדגש על הנגב והגליל

על המדינה לבסס את נוכחותה ברחבי הגליל והנגב בדרך של מערכות חינוך, בריאות, ביטחון אישי ותעסוקה וקישורם של כל אלה למרכז הארץ. בדרך זו יבוער המושג פריפריה הן במובן החברתי והן במובן הגיאוגרפי. פעולה זו מחייבת יצירת תשתיות הולמות מעבר ליתר הפעולות המוזכרות בתכנית זו, ואלה הן:

1. פרישת מערכת כבישים ומסילות רכבת (עלות מוערכת: 30 מיליארד ₪, על פני עשר שנים).
2. פיתוח התחבורה הציבורית בנגב ובגליל, קישורם למרכז ופיתוח התחבורה הציבורית במטרופולינים (עלות מוערכת 2.5 מיליארד ₪).

3. שדרוג של תשתיות הקישוריות הביתית והעסקית בכל רחבי מדינת ישראל (עלות מוערכת 0.5 מיליארד ₪).
4. תיקון תמ"א 38 לחיזוק מבנים בנגב ובגליל כנגד רעידות אדמה על חשבון תקציב המדינה (חסרה הערכת עלות בשלב זה).
5. חיבור כל היישובים בישראל למערכת ביוב הולמת (חסרה הערכת עלות בשלב זה).

4. דמוקרטיה

יב. העצמת הפיקוח הפרלמנטרי על תהליך הכנת התקציב¹⁰

היחלשות הפיקוח הפרלמנטרי על תהליך תכנון התקציב גורמת להיחלשות השיח הציבורי בענייני התקציב ולהחלשת הדמוקרטיה הישראלית. לכן נדרש ביטול הוראת השעה המאפשרת את התקציב הדו-שנתי וכן נדרש להפסיק את השימוש ב"חוק ההסדרים".

יג. האצלת סמכויות למשרדי הממשלה בביצוע התקציב, תוך מיסוד תפקיד עצמאי ומשפיע של יועץ כלכלי לממשלה¹¹

מחקרים מראים כי משרד האוצר הישראלי הוא מהריכוזיים ביותר בעולם המערבי, ולו שליטה בלתי מוגבלת בהוצאות משרדי הממשלה. זוהי אחת הסיבות לכך שבשנים האחרונות נותרו במשרדי הממשלה פעם אחר פעם עודפים עצומים אשר השתמשו בהם לטובת החזר החוב במקום שיגיעו ליעדם המקורי. איזון מחודש בין משרדי הממשלה ובין הכנסת כמפקחת על פעולות הממשלה צפוי להביא למימוש נכון ומלא יותר של התקציב. יש לנקוט את הפעולות הבאות:

1. בעת העברת כספים מסעיף תקציבי אחד לאחר תידרש הסכמת משרד האוצר, אך יהיה עליו לנמק התנגדותו. בעת העברת כספים מתקנה אחת לשנייה לא יידרש אישור משרד האוצר.
2. ימונה יועץ כלכלי לממשלה בעל מעמד עצמאי, ולרשותו הסמכות והיכולת לקיים עבודת מטה לתכנון, לבקרה ולהערכה של כלכלת ישראל, כל המלצותיו וניתוחיו יפורסמו ברבים. זאת בניגוד למצב היום שבו הכלכלה מנוהלת על-ידי קבוצה הומוגנית מצומצמת של פקידים במשרד האוצר שעושים זאת בחדרי חדרים. היועץ יציג הצעות וניתוחים נגדיים למשרד האוצר, את ההחלטה בין עמדתו לעמדת האוצר תקבל הממשלה.

"מאין הכסף?"

אחת השאלות הראשונות העולות לאור הפעולות הנדרשות למען קיומה של חברה צודקת יותר בישראל היא: "מאין הכסף?" שאלה זו נובעת מהאמונה שמטופחת בידי כלכלנים ופוליטיקאים וגורסת שישנו מחסור בכסף.

ראשית, נתוני הביצוע של תקציב המדינה, המפורסמים על-ידי הממשלה, מראים פעם אחר פעם כי ישנם עודפי תקציב ולא חוסר. כך, בשנת 2010 לבדה, עלו הכנסות המדינה ממיסים על הצפי של משרד האוצר בכ-12 מיליארד ₪, ובשנים 2005-2010 עלו הכנסות המדינה על הצפי ממיסים ב-27 מיליארד ₪. נוסף על כך, בכל אותן שנים לא מומש מלוא הגירעון כפי שאושר בחוק התקציב, ואי-מימוש זה הצטבר לכ-57 מיליארד ₪.¹² שנית, התוכנית מייצרת מקורות מימון לעצמה, אשר יש בהם די כדי לממן אותה.

אז יש מספיק כסף? בואו נראה אם ניתן היה לממש את התכנית המוצעת בשנת 2011.

עלות סעיפי הפעולות הנדרשות לקיומה של חברה צודקת ושיויונית יותר (הערכות, במיליארדים):

15	הורדת המע"מ ל-5% ¹³
0	הגנה על מקרקעי ישראל
0	עצירת תהליכי ההפרטה
1	הקמת מרכזי תעסוקה בפריפריה ועידודם ¹⁴
1	הקמת מערך הכשרה מקצועי, תשלום דמי אבטלה במודל הדני ¹⁵
0.35	העלאת קצבת נכות לנכים קשים (שאינם יכולים לעבוד) ¹⁶
4	השקעה בחינוך: החלת חוק חינוך חובה החל מגיל שלושה חודשים, יום לימודים ארוך ובניית כיתות ¹⁷
6	השקעה בבריאות: הגדלת מספר מיטות האשפוז, הציוד והרופאים ¹⁸
1	השקעה בביטחון האישי: הגדלת מספר השוטרים, הכבאים והציוד הנדרש ¹⁹
3	פיזור אוכלוסין בנגב ובגליל באמצעות שיפור תשתיות תחבורה ותקשורת ²⁰
1.5	העלאת שכר המינימום ²¹
0.02	הכפלת מספר הפקחים על חוקי העבודה ²²
4	מימוש זכות לדירור בר השגה ²³
1.5	הכפלת שכרם של עובדי ההוראה והעובדים הסוציאליים ²⁴
0.1	דמוקרטיזציה של תהליך הכנת תקציב המדינה יצועו תוך העצמת הפיקוח הפרלמנטרי ²⁵
38.47	סה"כ

סקורות המימון המגולמים בתוכנית תקציב 2010 (במיליארד ₪):

20	הגדלה עקבית של מסגרת התקציב
6-8	קביעת מדרגות המס על בסיס שנת 2010
15	קביעת "מדרגות" המס לתשלום מס הכנסה בהתאם להצעת ועדת רבינוביץ' ²⁶
6	החלת מס ההכנסה גם על רווחים ריאליים מריבית, מניות ודיווידנדים
1	ביטול תקרת ההכנסה לתשלום על דמי ביטוח לאומי
4.4	הפסקת הפעולה הספקולטיבית בשקל החדש (מס טובין)
0.1	קביעת מס מדורג על מכירת ניירות ערך
52.5	סה"כ

כפי שניתן לראות, התכנית המוצעת מייצרת מקורות מימון נרחבים ומשמעותיים לטובת מימוש הפעולות והמהלכים המוצעים בה. הטיעון "אין כסף, ועל-כן יש לקצץ" אינו עומד יותר בפני עצמו כאקסיומה בלתי ניתנת לשינוי ועיצוב.

הערות

1. הצורך בניהול הכלכלה בצורה אנטי-מחזורית מגובה במחקרים של ג'ון מיינרד קינס, של אבא לרנר, של ג'ואן רובינסון ועוד. דוגמה להצעה אנטי-מחזורית מובהקת הייתה ההצעה של פתחיה בר-שביט במסגרת חיסונים פיננסיים בשנת 2008 להגדיל את הגירעון ל-7%:
http://www.immunities.co.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/112%281%29.pdf
2. פרידריק מישקין (לשעבר חבר מועצת הנגידים של הפד) מתייחס לאפשרות של יעד אינפלציה הגבוה מ-2% במאמר הבא: Does Inflation Targeting Make a Difference?, 2007 פורסם על ידי הבנק המרכזי של צ'ילה. נוסף על כך, הכלכלן הראשי של ה-IMF אוליבר בלנשט הציע להעלות את יעד האינפלציה של ארצות-הברית ל-4%. הצעה דומה הציע ראש מחלקת המחקר של הפד של סן-פרנסיסקו, ג'ון ויליאמס:
<http://online.wsj.com/article/SB10001424052748704511304575075902205876696.html>
3. פתחיה בר-שביט מפרסם רבות בנושא. לדוגמה הוא פרסם מחדש ב-2010 את המאמר הבא:
http://www.immunities.co.il/_Uploads/dbsAttachedFiles/33%281%29.PDF
מאמר נוסף בנושא:
<http://www.ynet.co.il/articles/1,7340,L-1450708,00.html>
4. חתן פרס נובל לכלכלה ג'יימס טובין הציע הצעה זו בהרצאה שנשא בינואר 1972 באוניברסיטת פרינסטון בעקבות קריסתם של הסכמי ברטון וודס אשר הסדירו את היחסים בין המטבעות עד אז.
5. שינוי דומה הוצע על ידי מכון ראות תחת הכותרת "הגנה על העובד ולא על המשרה"
6. התייחסות מפורטת בנושא קיימת במחקר "חזון ישראל 15" של מכון ראות
7. ההצעה להצמיד את השכר לעלייה בפריון מופיעה אצל אסתר אלכסנדר ב"כוח השוויון בכלכלה" ואצל אבא לרנר בספר "כלכלת התעסוקה", פרק

8. חובתה של המדינה לדאוג לקיומם בכבוד של האוכלוסיות אשר אינן מסוגלות לעבוד, קצבה זו תבטיח קיום בכבוד לנכים שאינם יכולים לעבוד.
9. ההצעה להצמיד את השכר לעלייה בפריזון מופיעה אצל אסתר אלכסנדר ב"כוח השוויון בכלכלה" ואצל אבא לרנר בספר "כלכלת התעסוקה", פרק 14.
10. התייחסות רחבה לנושא במחקר על תהליך התקצוב של מומי דהן ואבי בן בסט.
11. התייחסות רחבה לנושא במחקר על תהליך התקצוב של מומי דהן ואבי בן בסט.
12. הנתונים לשנים 2005-2010 נלקחו מאתר החשב הכללי, גירעון הממשלה ומימונו, בתאריך ה-19.07.2010.
13. הורדה מיידית משמעותה 60 מיליארד ₪, אנו מכוונים לירידה במהלך ארבע שנים.
14. מבוסס על תמחור בהצעה להחלטת ממשלה אשר הוגשה על ידי התמ"ת <http://www.tamas.gov.il/NR/exeres/3FABC258-B628-48B6-A41A-A3693AD76D54.htm>
15. מחושב ביחס להוצאה על דמי אבטלה של הביטוח הלאומי.
16. הסכום המוצע הוא סכום מקסימום, בגלל שהמוסד לביטוח לאומי אינו מפרסם נתונים של כמות הנכים ה"קשים". החישוב הוא על בסיס כלל מקבלי קצבת הנכות (210,737 בני אדם), ולא על בסיס נכים קשים בלבד. לכן יש לשער שהסכום בפועל יהיה נמוך בהרבה.
17. עלות חוק חינוך חובה לגיל הרך נאמדת בכ-2.5 מיליארד ₪ (יובל וורגן, מרכז מידע ומחקר – הכנסת, 01.07.2009) היישום ייפרס על פני 4 שנים ולכן עלות השנה הראשונה תהיה 600 מיליון ₪, עלות המעבר ליום לימודים ארוך גם היא 2.5 מיליארד ₪ ולכן בפריסה ל-4 שנים הינה 600 מיליון ₪ (ליאור דטל, 13.12.2010, TheMarker), עלות הקטנת הכיתות נאמדת בכ-12 מיליארד ₪ (אור קשתי, הארץ, 19.11.2007 – בהתבסס על הודעת משרד החינוך). כל זה ביחד בתוואי מימוש של 4 שנים מגיע ל-4 מיליארד ₪.
18. עלות מיטות האשפוז מדו"ח מבקר המדינה 2009. עלות מכשירי הMRI, יאיר אטינגר ב"הארץ", 21.06.2006. עלות הכשרת הרופאים מ The Medicl אמנון אטד, 03.07.2007.

19. נתונים לגבי עלות שכר המשטרה מ"תקציב המשטרה 2010" באתר המשטרה. לגבי מערך הכבאות מתוך יעל גוטרמן, גלובס, 30.12.2010
20. תוכנית של 30 מיליארד ₪ פרוסה על גבי עשור (התוכנית מחושבת ביחס לעלויות של תוכנית מחבר ישראל)
21. הודעה של משרד האוצר, חיים ביאור ומוטי בסוק, TheMarker, 03.01.11
22. שי ניב, גלובס, 09.06.2010
23. סכום השווה לסבסוד המדינה 10,000 יחידות ד"ר בשנה, בגובה הורדת 49 משכורות ממוצעות לרכישת דירה
24. מתבסס על נתוני השכר ממשרד החינוך ומשרד הרווחה, פרוס על פני עשור
25. אף שמדובר במהלך שיש בו ממד של ייעול והגיוני מאוד שעלותו 0 ₪, לקחנו משרע ביטחון של עלות משוערת של הקמת אגף חדש מצומצם והעברת אגף התקציבים למשרד ראש הממשלה.
26. תוואי היישום יהיה מקביל להורדת המע"מ.

תנועת דרור ישראל

כל הזכויות שמורות © 2011
ליצירת קשר עם מטה המאבק
adkan@drorisrael.org.il

נייר הנקמוס **facebook**